

Концепција националне безбедности Руске Федерације

УДК: 355.45:342.745(470)

Др Јелица Курјак

Нова концепција националне безбедности Руске Федерације заснована је на две претпоставке. Прва се односи на стабилизацију унутрашњег стања у земљи, које обухвата економску, политичку, безбедносну и духовну сферу. Негативни утицај економске ситуације на безбедност Русије огледа се у потреби побољшања економског положаја становништва, борби против корупције и привредног криминала, у потреби законске регулативе процеса привредног реформисања и у научно-техничкој иновацији привредног развоја. Политичко стање у друштву утиче на стање националне безбедности земље преко стабилизације демократских процеса у друштву, борбе с политичким облицима сепаратизма и стабилизације све три гране власти. У духовној сфери руског друштва потребно је да се стабилизују руске цивилизацијске вредности које би могле да допринесу очувању националне безбедности. Стање у руској армији, које се може окарактерисати као алармантно због недостатка материјалних средстава за издржавање армијског састава, због немогућности опремања армије савременим оружјем, због потребе реформисања армије итд., такође неповољно утиче на националну безбедност.

Друга претпоставка тиче се стања односа у међународној заједници и позиције Русије у новим међународним односима. У новој концепцији се полази од тога да је стање сложено, због настојања западних земаља и САД да диктирају праваца развоја међународних односа и тиме онемогуће стварање мултиполарног света, у којем Русија види своју прилику, али и повољност по руску државу, јер, у условима глобализације и мултиполарног света, све земље имају могућност да утичу на креирање нових међународних односа. Русија је, међутим, свесна својих ограничениости у међународним односима, и то сматра неповољним елементом, који негативно утиче на стање њене националне безбедности. Да би заштитила своју националну безбедност и безбедност својих савезника, Русија је спремна да, када исцрпи сва политичка средства, употреби и нуклеарно оружје.

Увод

Стратези и аналитичари геополитике процењују да се Русија на прагу трећег миленијума налази у веома сложеној ситуацији. Постоје бар два разлога због чега се та процена може сматрати објективном. Прво, та земља је у економској ситуацији која се граничи с катастрофом. Није реч о томе да ли је Русија прескочила праг глади или саморепродукције, већ о томе да су, уколико жели место равноправне силе, са којом се мора рачунати у савременим међународним односима, конци-

пирање, осмишљавање и стабилизовање стратегије економског развоја основна претпоставка њене нове улоге. Друго, с обзиром на садржај, темпо и правац развоја, Русију очекује даља стагнација у политичкој, правној и духовној сфери. Наиме, руска политичка сцена је још увек у фази конфигурације: конституционализација, сама по себи, није довољан гарант да ће се друштво кретати у замишљеном правцу. Посебно је нејасна ситуација око дефинисања „руске духовности“, као подлоге за стабилизацију свеколиких иновација започетих почетком деведесетих година.

Посебан значај за одређење нове руске стварности има стратегија националне безбедности. Од распада совјетске државе Русија трага за оптималном војностратегијском концепцијом и дефинисањем свога места у европској безбедносној структури. У првој фази трагања за војностратегијским идентитетом, која се може одредити између 1991. и 1997. године, Русија је сматрала да ће јој приближавање институционалним оквирима западне Европе омогућити бржи економски опоравак путем укључивања у економске и финансијске механизме високоразвијених земаља. Била је то незаснована претпоставка, јер нису узимани у обзир стање привреде, политички и правни систем и цивилизацијска специфичност Русије. Без обзира на свест да само укључивање у постојеће интеграционе институционалне оквире западне Европе није донело Русији очекивани развојни скок, померање ка Европи било је први показатељ да се Русија определила за нове садржаје развоја. У том раздобљу је сматрано да ће Русија *a priori* бити прихваћена као равноправни партнер, па је према тој процени била одређена и концепција националне безбедности, која се могла дефинисати као одбрамбена концепција.

Развој догађаја на унутрашњем плану (тешкоће у економском развоју, споро прилагођавање привреде светским захтевима, политичка нестабилност, нестабилност везана за односе између центра и појединих федералних јединица), као и неочекивани правци кретања у новим међународним односима (јачање позиције САД, а исто тако и односа између Европске уније и САД, и регионални сукоби на Балкану) утицали су на потребу да се редифинише концепција националне безбедности Русије. Рад на новим елементима нове концепције започет је још током 1997. године, први нацрт се појавио октобра 1999, а дефинитивна верзија половином јануара 2000. године.

Околности у којима се појавила нова концепција

На унутрашњополитичком плану Русија се, генерално, перманентно стабилизује. Од првих парламентарних избора, који су одржани децембра 1993, све до одласка „оца нове Русије“ Бориса Николајевича Јељцина с места председника (31. децембра 1999), руска политичка сцена добија све јасније контуре. Формално-правно постоји систем поделе власти, који је регулисан и Уставом, вишепартијски парламен-

тарни систем и изражен председнички систем, што се све скупа уклапа у свеопшти пројект демократизације друштва започет још почетком деведесетих година у оквиру суштинских реформских промена. У стварности, међутим, постоје значајне модификације преузетих модела из већ познатих западноевропских вишепартијских парламентарних демократија. Тако је, на пример, улога парламента значајно мања него у западним демократијама већ и због уставне регулативе председничке функције, која превазилази оквире парламентарне демократије и више се приближава председничком систему у француској или америчкој варијанти. Исто тако, партије које су заступљене у Думи мање одражавају интересе оних који су за њих гласали, а више интересе посебних политичких, економских или других интересних групација.

Најпроблематичнија сфера у савременом развоју Русије јесте економија. Русија је у садашње време земља прималац, и то ће остати још веома дуго, уколико не дође до озбиљних структурних промена у руској привреди. Та чињеница највише утиче управо на стратегију њене националне безбедности. Наиме, недостатак финансијских средстава за нова улагања у технолошки развој војне индустрије озбиљно је ограничење настојањима да та земља заузме значајније место у новој међународној заједници. Свесна те чињенице, руска политичка и војна елита прибегавају другим средствима не би ли обезбедиле место достојно једне велике земље и респектабилне силе.

Што се тиче духовне сфере, потреба да се сви нови токови унутар земље и они на међународном плану уклопе у цивилизацијске специфичности које Русију чине особеном значајно утиче на одређивање стратегије понашања те земље у међународним односима, али и на нову концепцију националне безбедности.

После парламентарних избора, који су одржани децембра 1999, на којима је већину у Думи добила струја која се може окарактерисати као либерално-демократска, поставило се питање правца којим ће Русија ићи у будућности, или барем у наредном периоду до следећих парламентарних избора. Пошто је владајућа гарнитура умногоме утицала на стварање победничке групације на парламентарним изборима, постало је јасно да ће улога Кремља, односно, улога председника државе, имати највећи значај за највише законодавно тело. Уверење да ће будућност Русије бити под сигурном контролом највише власти, потврдила је и оставка председника државе Б. Јељцина и долазак Владимира Путина на место његовог официјелног наследника. У околностима, дакле, када Русија на унутрашњополитичком плану настоји да стабилизује односе између сегмената и хоризонталне и вертикалне власти, и да сачува тетироризалну целовитост земље тако што ће предупредити сваки сепаратни покушај који би водио дестабилизацији државе (рат у Чеченији је озбиљан преседан у покушајима да се окрњи руска територија), процењено је да би нова стратегија националне безбедности требало да буде конципирана тако да се очувају старе и помогне стабилизација нових вредности руског друштва.

Позиција Русије на међународном плану умногоме је утицала на допуне садржаја нове концепције националне безбедности те земље. Од 1991. године руско руководство настоји да дефинише место и улогу Русије у међународној заједници у новонасталим околностима после нестанка биполарне поделе света и политике „хладног рата“. У тим настојањима доминантан је прагматизам; другим речима, свест о томе шта сада представља Русија, који су њени потенцијали, могућности и тежње, а шта чини негативну страну нових околности. Русија је у првој половини деведесетих година прво настојала да се уклопи у институционални механизам европског система безбедности, сматрајући да јој припада место равноправног партнера с најразвијенијим земљама западне Европе. Таква политика је имала и својих предности, али и извесних илузија, које су утицале на концепт националне безбедности земље. Наиме, позитивне стране приближавања Русије европским, па и светским токовима, довели су до тога да је Русија постала чланица готово свих постојећих институција европског система безбедности, па чак и НАТО-а (маја 1997). Током свих тих година перманентно је настојала да се избори за „посебан статус“, полазећи од тога да је реч о једној од две највеће нуклеарне силе у свету, али и од тога да је још увек њена улога посебно значајна за стратегију развоја појединих региона (на пример, за регион постсовјетског простора, регион Балкана и Далеког истока). Реалност је, међутим, била другачија: и поред свих неоспорних чињеница о величини и значају Русије, она је сада, ипак, само земља у развоју која се налази на листи чекања код светских финансијских институција како би могла да покрене привредни развој. Економске тешкоће вишеструко утичу и на конципирање националне безбедности. Тешко је, наиме, предвиђати технолошки развој у наоружању уколико се зна да је потреба за радикалним реформисањем армије (која подразумева, прво, смањење броја активних војника) једна од најзначајнијих у савременим руским реформским потезима. Тешкоће Русије у вези с тим проблемом најочитије су се изразиле у току сукоба на просторима СФРЈ: Русија објективно није могла да се садржајније ангажује у заштити интереса српске стране. С друге стране, она је свесна опасности од тенденција ка развоју униполарног света у којем доминантну улогу имају Сједињене Америчке Државе. То јој намеће потребу да своју националну одбрамбену политику конципира на другачији начин, што је делимично и учињено у допуњеној верзији која се појавила 14. јануара 2000. године.

Концепција националне безбедности

Документ који је публикован као *Концепција националне безбедности Руске Федерације* има четири дела према интерпретацији приоритета Русије у области заштите националних интереса.

Први део носи наслов *Русија у међународној заједници*. У њему се полази од тезе да у свету постоје две тенденције у развоју међународних

односа. Прва тенденција се односи на процес јачања економских и политичких позиција значајног броја држава и њихових интеграционих целина у усавршавању механизма вишеструког управљања међународним односима. Велику улогу у свему томе имају економски, политички, научно-технолошки, еколошки и информативни чиниоци. Русија у томе види своју улогу као чиниоца који ће доприносити развоју „мултиполарног света“. Друга тенденција се огледа у покушајима да се створи систем међународних односа који ће бити заснован на доминацији западних земаља у међународној заједници, уз лидерску улогу Сједињених Држава. Сматра се да ће се лидерство остваривати војним средствима, уз кршење норми међународног права.

У таквом развоју међународне заједнице Русија, без обзира на сложену међународну ситуацију и унутрашње тешкоће, као земља са значајним економским, научно-техничким и војним потенцијалом, објективно има важну улогу у светским токовима. Због тога очекује шире интегрисање у светску економију – проширење сарадње с међународним економским и финансијским институцијама, јер, сматра се, има много заједничких интереса са другим земљама (безбедност, заустављање и регулисање регионалних конфликта, борба с међународним тероризмом и наркобизнисом, и решавање глобалних еколошких проблема).

Прва новина која се запажа у новој концепцији јесте борба с међународним тероризмом, због чега је неопходна координација на међународном плану да би се проблем неутрализовао.

Друга новина се односи на формулацију да се повећавају напори бројних земаља с намером да се ослаби позиција Русије у политичкој, економској и војној области: „Покушаји да се игноришу интереси Русије приликом решавања крупних проблема у међународним односима, укључујући и конфликтне ситуације, могу да замагле позитивне промене које су се последњих година догодиле у међународним односима“. Та формулација је, нема сумње, произишла као директна последица незадовољства улогом и третманом који је Русија имала у току решавања конфликта на простору СФРЈ, а пре свега око Косова и Метохије.

Други део носи наслов *Национални интереси Русије*. Према Концепцији, национални интереси чине целину избалансираних интереса личности, друштва и државе у економској, унутрашњополитичкој, социјалној, међународној, информативној, војној, пограничној, еколошкој и другим сферама.

Интереси личности се односе на остварење уставних права и слобода, заштиту личне безбедности, повећање квалитета живота и стандарда људи, и духовни и интелектуални развој човека и грађанина.

Под интересима друштва подразумевају се развој и учвршћивање демократије, стварање правне и социјалне државе, и успостављање националног консензуса у вези с духовном обновом државе.

Интереси државе тичу се неповредивости уставног уређења, суверенитета и територијалног интегритета Русије, очувања политичке, еко-

номске и социјалне стабилности, и развоја равноправне и узајамно корисне међународне сарадње.

Национални интереси Русије остварују се на унутрашњем и међународном плану. На унутрашњем плану основни интереси су очување стабилности уставног уређења, институција државне власти, грађанског мира и националног консензуса, територијалног интегритета и правног поретка, и изградња демократског друштва. У међународној сфери, национални интереси Русије су очување суверенитета и позиције Русије као велике силе, односно, као једног од утицајних центара мултиполарног света, и развој равноправних односа са свим земљама и интеграционим институцијама, пре свега са државама чланицама Заједнице Независних Држава и традиционалним партнерима Русије.

Неки аналитичари Концепције запазили су резолутни карактер тог документа, па су ишли тако далеко да су га прогласили „старијим“ од Устава Руске Федерације. Чини се да су такве оцене претеране, без обзира на то што се формулације попут наведених, везаних за националне интересе у појединим сферама друштва, могу окарактерисати као уставне одредбе. Аутори су претпоставили да је реч о једном од стратешких докумената, којим би требало да се укаже на сву озбиљност „операције“ доношења нове концепције националне безбедности Руске Федерације.

Када се појавио нацрт концепције било је јасно да је Русија своју стратегију националне безбедности концентрисала на стабилизацију унутрашњих прилика, а у војном домену – на заштити своје територије. Аналитичари су сматрали да је то изразито дефанзивна стратегија, која Русији може да нанесе више штете него што може да јој обезбеди користи. Други аналитичари су, међутим, сматрали да је реч о изразито реалном документу који одражава ситуацију у којој се Русија налази. Теза о реалној процени ситуације заснива се, пре свега, на оценама стања у економској сфери и, у вези с тим, реперкусијама на стратегију националне безбедности.

У трећем делу, под насловом *Опасности за националну безбедност Руске Федерације*, каже се да негативности које се рефлектују из сфере економије имају комплексни карактер и узроковани су мноштвом елемената: падом друштвеног производа, смањењем инвестиција, иновационих истраживања и научно-техничког потенцијала, стагнацијом аграрног сектора, растом унутрашњег и спољашњег дуга, и тенденцијом да у извозу доминирају енергија и сировине, а у увозу производи неопходни за свакодневни живот. Слабљење научно-техничког и технолошког потенцијала земље, смањење истраживања у стратешким грама научно-техничког развоја и одлив специјалиста и интелектуалне својине утичу на губљење водећих позиција Русије у свету, чине је технолошки зависном од спољашњег света и, на тај начин, подривају одбрамбену способност земље. Негативни процеси у економији, каже се даље у Концепцији, у основи су бројних сепаратистичких тенденција субјеката Руске Федерације, што додатно слаби јединствену економску

целину. Економска дезинтеграција, социјална диференцијација друштва и девалвација духовних вредности доприносе јачању затегнутости у односима између центра и региона, што такође утиче на стабилност Федерације.

У Концепцији се говори и о новим феноменима, као што је криминализација друштва, који су последица реформисања социјално-политичког уређења и економске сфере. У условима када је ослабљен систем регулација и контроле у друштву, и када постоји недореченост и несавршеност правних норми којима би се адекватно кажњавао криминал, повећавају се организована криминализација друштва, разне деструктивне појаве и корупција. Све то утиче на опасно заштравање ситуације у социјалној и духовној сфери друштва. Продубљавање кризе на унутрашњополитичком, социјалном и духовном плану може да доведе до губљења освојених демократских тековина.

Да би се спречиле негативне тенденције проузроковане тешком економском ситуацијом у земљи потребно је, каже се у Концепцији, јачати нормативно-правну улогу државе. Уопште узев, у документу о новој концепцији националне безбедности Русије на више места се потенцира јачање државне регулативе у стратешки важним пословима, па се иде дотле да се наглашава да би држава требало да спречи појаву партија и покрета у чијој се програмској основи налазе сепаратне националистичке тенденције.

Опасности по националну безбедност Руске Федерације које долазе споља произилазе из: покушаја појединих држава и интеграција да умање значај постојећих механизма за очување међународне безбедности, као што су ОУН и ОЕБС; тежњи да се умањи политички, економски и војни утицај Русије у свету; јачања појединих војно-политичких блокова и савеза, а првенствено ширења НАТО-а на исток; могућности да се у близини руских граница појаве стране војне базе или већи војни контингенти; слабљење интеграционих процеса у ЗНД, као и због појаве и ескалације конфликта у близини граница Руске Федерације или спољашњих граница држава Заједнице Независних Држава.

Посебно озбиљна опасност за националну безбедност Русије јесте тероризам, и то међународни, као отворена кампања усмерена на дестабилизацију Русије. У Концепцији се наглашава да се повећавају ниво и размере опасности и у војној сфери. Појави негативних тенденција у војној сфери доприносе и спори процес реформисања војне организације и одбрамбено-индустријског комплекса, недостатак финансијских средстава за финансирање националне одбране и несавршеност нормативно-правне основе. Све то утиче на критично ниски ниво оперативне и борбене готовости Оружаних снага Руске Федерације, као и других војски, војних формација и органа, и недопустиво велики пад стручне обучености војних снага, и то у крајње заштреној социјалној ситуацији, што све води ка слабљењу војне безбедности Руске Федерације у целини.

Свесни економских тешкоћа, руска политичка и војна елита сматрају да треба оснажити надзор државних органа власти у свим стратешким сферама како би се боље контролисао свеукупни развој земље: од економске, преко политичке и војне, до духовне сфере. Због тога је неопходно даље усавршавање законодавства у најзначајнијим областима, као и чување уставног уређења Русије. Једна од најважнијих акција у борби за стабилизацију унутрашњег живота земље односи се на борбу са криминалом и корупцијом. Због тога је у тексту Концепције предвиђено јачање улоге државе као гаранта безбедности личности и друштва и стварање правне основе за борбу против те појаве, као и механизма за њено спровођење. Исто тако, предвиђено је проширење међународне сарадње у сфери правне заштите са другим земљама, првенствено са земљама Заједнице Независних Држава. Да би се спречило уношење или изношење нелегалног капитала, предвиђено је стварање посебног система финансијске контроле. У борби против тероризма, наркобизниса и међународног тероризма предвиђена је сарадња с одговарајућим државним, судским и извршним органима других држава, као и коришћење њихових искустава у вези са сличним појавама.

Остваривање националне безбедности подразумева и заштиту културног и духовног наслеђа, историјских традиција и норми друштвеног живота, очување културних добара свих народа Русије и стварање државне политике у области духовног и културног васпитања становништва. Сматра се да духовна обнова друштва није могућа без очувања улоге руског језика као чиниоца духовног јединства народа вишенационалне Русије и међудржавне комуникације са земљама чланицама Заједнице Независних Држава. У Концепцији се говори и о мерама које држава треба да предузима у области очувања здравља становништва и заштити природне средине.

Свеобухватност текста нове концепције националне безбедности Русије навела је неке аналитичаре на закључак да су неки њени делови у колизији с Уставом. Без обзира на то што су у њој, много детаљније него у Уставу, предложене мере за регулисање различитих аспеката живота релевантних за очување националне безбедности на унутрашњем плану, Концепција нема обавезујући карактер као Устав, нити њоме могу да се регулишу односи између појединих субјеката федерације у пословима везаним за стварање услова за очување националне безбедности.

Карактер и вођење спољне политике спадају у један од најзначајнијих сегмената стратегије очувања националне безбедности. Због тога, спољна политика Руске Федерације мора да буде усмерена на: јачање кључних механизма за вишестрано управљање светским политичким и економским односима, и то под контролом Савета безбедности Уједињених нација; стварање погодних услова за економски и социјални развој земље како би се сачувала глобална и регионална стабилност; развој односа с државама – чланицама Заједнице Независних Држава према принципима међународног права, као и на развој интеграционих

процеса у оквиру ЗНД који би одговарали интересима Русије; пуноправно учешће Русије у глобалним и регионалним економским и политичким структурама; сарадњу око регулисања конфликта, укључујући и миротворне мисије под покровитељством Уједињених нација и других међународних организација; постизање прогреса у сфери контроле нуклеарног оружја и одржавање стратешке стабилности у свету на основу испуњавања обавеза држава у тој сфери; испуњавање преузетих обавеза о смањењу и ликвидацији оружја за масовно уништавање; прилагођавање постојећих споразума новонасталим променама у међународним односима, и на развој међународне сарадње у области борбе с међународним криминалом и тероризмом. Да би могла да одржи војну безбедност земље, држава мора да обезбеди услове за одговарајуће реаговање на опасности које се могу појавити у 21. веку.

Најважнији задатак Руске Федерације јесте стварање услова за одвраћање било какве агресије, па и примене нуклеарног оружја против Русије и њених савезника. Први пут се од распада совјетске државе у неком документу стратешког карактера говори о томе да је Русија спремна да, поред своје, штити и интересе, односно, територију својих савезника. Иако се поименице не говори ко су савезници, већ одредница да је један од најважнијих стратешких праваца у области очувања војне безбедности ефикасна сарадња са државама чланицама Заједнице Независних Држава указује на стратешки приоритет Русије у међународним односима.

Да би заштитила националну безбедност Руска Федерација подразумева, уз одређену констелацију односа и снага, војно присуство Русије и у неким стратешки важним регионима света. Наиме, сматра се да би размештање ограниченог контингента војних снага, на основу споразума и међународноправно заснованих односа, допринело да Русија буде спремна да реагује на кризне ситуације у њиховој почетној фази. Такође, на тај начин би доприносила успостављању војностратедијског баланса снага у одређеним регионима. Из наведеног става јасно произилази стратедијски интерес Русије да ојача своју позицију у за њу важним регионима. Иако се експлиците не говори, то се односи, пре свега, на неке регионе постсовјетског простора (Јерменија, Грузија, Азербејџан, а вероватно и област Црног мора) за које се сматра да могу бити опасност по руске границе због изражене жеље да се што пре институционално укључе у европски систем безбедности, односно, у трансатлантску стратегију Северноатлантског пакта.

Русија полази од следећих претпоставки у разматрању могућности да примени војну силу ради остваривања своје националне безбедности:

– у случају заустављања оружане агресије биће примењене све расположиве снаге и средства, укључујући и нуклеарно оружје, уколико се покаже да су све друге мере решавања кризне ситуације исцрпљене или да су се показале као неефикасне,

– примена војне силе унутар земље биће могућа само на основу Устава Руске Федерације и федералних закона у случајевима опасности

по живот грађана, територијални интегритет земље, као и у случају покушаја насилне промене уставног уређења.

Велики значај у остваривању националних интереса Русије има одбрамбени индустријски комплекс (у новим условима подразумева се његово реструктурирање и конверзија), као и развој нових технологија и научно-техничких могућности, модернизација оружја, војне и специјалне технике и јачање позиције руског оружја на светском тржишту.

Стратешки изазови

Новопрокламована концепција националне безбедности Русије, у целини, документ је од изузетне важности за стабилизацију места Русије у новим међународним односима. Свесна својих објективних економских, политичких, војних и националних проблема, Русија настоји да успостави однос са земљама које се налазе у најнепосреднијој сфери њених интереса – са западноевропским земљама, САД и најближим суседима – који би јој омогућио место равноправног партнера према њеном објективном месту у савременом свету, али и према њеним могућностима. Исто тако, Русија је свесна сложености сопственог положаја и због тога настоји да предупреди неке нежељене појаве: пре свега конфликте на сопственој територији и на територији њених суседа – земаља Заједнице Независних Држава, а такође и ширење војних формација и блокова и њихово приближавање руским границама. Отуда потреба да се национална територија брани и да се штите спољашње границе заштитом савезника, уколико затреба, и нуклеарним оружјем.

У савременом прелазном периоду (од биполарне поделе света ка другачијој геополитичкој структури) појављиваће се проблеми који ће и повољно и неповољно утицати на стварање новог међународног поретка. Део тих проблема неоспорно ће имати планетарни карактер, а део ће се односити на мноштво двостраних и вишестраних односа на регионалном или међурегионалном нивоу. Део тих проблема биће карактеристичан само за поједине земље, а део њих ће конкретно утицати и на саму Русију.

Све већи значај за Русију ће имати брига за мултиполарни свет – како на плану трагања за новим партнерским односима, тако и у области конкурентности, а у оквиру тога и као конфронтација.

Принципијелно, задатак Русије би могао да се састоји у томе да се, од државе која се нашла у другом или трећем геополитичком ешелону (Русија је сада суперсила само на основу поседовања нуклеарне моћи), бори да не остане у „другој лиги“ светске геополитике и да трага за вишим местом. Пошто се у садашње време моћ једне земље не завршава само и искључиво на војној снази, за Русију постаје велики изазов њена борба са самом собом: да превлада клише из времена биполарне поделе света и реално сагледа колико су изазови стварни и опасни.

За Русију су сада посебно важни следећи изазови:

1) пре свега, приликом оцена и међународне ситуације и унутрашњих процеса, било би корисно да се смањи број изазова, тј. да

нефилтрира, појасни и реално определи који су то реални, а који умнишљени изазови (остаји из прошлих времена);

2) треба издвојити изазове који се могу занемарити, или их „одложити“ на извесно време, односно, не треба реаговати одмах на изазове који у одређеном историјском тренутку нису истински изазов за Русију;

3) уколико је изазов такав да је већ прихваћен, онда на њега треба и одговорити, односно, тражити начине и средства да се реагује, или га, у противном, не прихватити;

4) у таквом случају прво треба проценити ситуацију – шта су циљеви и задаци, и које су реалне могућности земље. Пронаћи начине и средства која су најповољнија за земљу као одговор како у одређеном тренутку, тако и у перспективи.

У условима када Русија није суперсила и када јој није потребно да се бори за такав статус, треба користити и друга средства. Русија, ипак, има ограничен, али проверен и осмишљен скуп националних интереса, па у условима када је свет заиста постао мултиполаран и када су се појавиле нове могућности за геополитичке маневре (иако и мултиполарност скрива многе додатне опасности) јављају се могућности да Русија буде у прилици да разумно одговара на многе озбиљне дилеме које већ постоје у свету.

Изазови за Русију у разним геополитичким правцима су следећи:

– чини се да не треба преувеличавати проблем ширења НАТО-а за Русију. Проблеми који се јављају у вези с тим утицаће да и Запад и друге земље унесу извесне корективе у своје активности. Боља форма супротстављања ширењу НАТО-а на исток била би да Русија што брже превлада сопствене унутрашње нестабилности и учврсти своје националне интересе;

– ни Балкан није велики проблем за Русију. Она у том региону мало може да учини. Учешће руске војске у мировним снагама мало позитивног доноси Русији (више иде у корист сумњивим геополитичким циљевима Запада), па би било корисније да се реално сагледају стратегијске могућности учешћа руских мировних снага у неким будућим мировним операцијама регионалног карактера;

– у односима Русије и САД давно је прошао „медени месец“ и тешко је говорити о неком стратегијском партнерству. Русија и САД имају веома различите геополитичке интересе: те две земље остају два света и у идеолошком смислу. За Русију је најважније да од САД не очекује немогуће, а САД биле су, јесу и биће геополитички опоненти Русије, у том смислу и у зони Заједнице Независних Држава, као и у другим регионима;

– односе са водећим земљама Европе не треба прецењивати. У прелазном периоду многи губе претходне оријентире у светској политици, покушавају да нађу нове partnere и да преусмере своје политичке односе, наравно без наношења штете западноевропској и трансатлантској сарадњи. Рано је још говорити о некаквој осовини партнерства у

Европи у којој би и Русија учествовала. Али, то што постоји спремност да се Русија користи као важан геополитички баланс озбиљан је показатељ квалитативних промена.

*
* *
*

Русија се налази у фази трагања и дефинисања места у међународној заједници: она је спремна на одређене компромисе, али само дотле док њени стратегијски интереси заштите националне безбедности не буду доведени у питање. У том контексту се може тумачити одредница према којој је Русија спремна да до краја користи све расположиве снаге и сва расположива оружја да се заштити. Исто тако, Русији је јасно да се налази у изузетно тешкој материјалној ситуацији и основни приоритет њене националне безбедности јесте заштита унутрашњег поретка. Због тога се може рећи да је Русија данас сама себи највећи изазов.

Литература:

1. *Концепция национальной безопасности Российской Федерации*, „Независимая газета“, 14. января 2000.
2. *Эволюция структур военной безопасности: роль и место России (геополитический аспект)*, Институт национальной безопасности и стратегических исследований, Москва, 1997.
3. Павел Кандель, *Посельцинская Россия в постсюгославском мире*, „Pro et Contra“ Москва, весна, 1999.
4. Владимир Гельман, *Как выйти из неопределённости?*, „Pro et Contra“, Москва, лето, 1998.
5. *Национальная политика России: история и современность*, „Русский мир“, Москва, 1997.
6. Јелица Курјак, *Политичке промене у Русији (1990–1996)*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2000.